

4.

-
8. Tzv. terčíkové jádro ^{10}B (tj. v klidu v laboratorní soustavě) je ostřelováno neznámou částicí, která vyvolá jadernou přeměnu na ^{11}B , přičemž se uvolňuje proton. Určete druh neznámé nalétávající částice v případě této jaderné reakce a také energii reakce E_Q . (Návod: Napište schéma jaderné reakce, doplňte protonová a nukleonová čísla částic, u neznámé částice zatím s neznámými parametry - Z a A . Napište rovnice pro tyto parametry na základě příslušných zákonů zachování – uveďte jejich názvy, z rovnic určete Z a A a na základě jejich znalosti doplňte značku částice).

Vsuvka: Obecně definujte **energii reakce** (slovně i vztahem pomocí kinetických energií částic). Jak lze na základě zákona zachování energie určit energii reakce pomocí znalosti klidových hmotností částic zúčastněných v reakci (Lze v tomto vztahu pro konkrétní výpočet nahradit relativní atomové hmotnosti m_r , resp. A_r nukleovým číslem A !?). Uveďte a formulujte zákony zachování, které musí být splněny v jaderných reakcích (rozdělte na zákony známé z klasické mechaniky a elektrodynamiky a na zákony specifické pro jaderné reakce; je nějak omezena platnost jednotlivých zákonů zachování). Z kterých základních typů energií sestává celková energie systému částic (ta se zachovává). Pro které z těchto energií platí aditivita (celková energie daného typu je rovna součtu energií příslušného typu částic) a pro které nikoliv. Napište vztah pro celkovou energii N vázaných částic různého typu a obdobný vztah pro volné (tj. neinteragující, popř. hodně vzdálené) částice. Vyjádřete tuto energii jako funkci hybnosti jednotlivých částic rozlište nerelativistický a obecnější relativistický případ (v jaderné fyzice obvyklejší – velké kinetické energie, tedy i rychlosti částic).

-
9. Jadernou reakcí vzniká po ostřelování terčíkového jádra ^7Li protony s kinetickou energií 600keV určitý počet izotopů tritia. a) Určete o jaké částice resp. jádra se jedná ($X = ?$) a kolik jich v jedné reakci vzniká ($n = ?$). b) Určete vazebnou energii E_V těchto částic c) Určete kinetickou energii každé neznámé částice d) Určete i jejich klidovou energii e) Určete energii uvedenou jaderné reakce E_Q . (Návod: a) Napište obecné schéma rovnice a obdobně jako v předešlých příkladech napište rovnice ze zákonů zachování protonového a nukleonového čísla a navíc rovnici vycházející z definice izotopu, z těchto tří rovnic určete neznámé n , Z , A a doplňte značku částice, b) Vyjděte ze závislosti vazebné energie na klidových hmotnostech jádra a nukleonů, viz výpočet E_V na základě definice resp. hmotnostního úbytku dříve, c) Ze zákona zachování energie a hybnosti – nejnázorněji s využitím náčrtku hybností částic před a po reakci. d) Na základě Einsteinova vztahu ekvivalence, e) Viz předchozí příklad).

Vsuvka: Jak se rozdělí hybnost (a tedy kinetická energie) na vzniklé částice X na základě zákona zachování hybnosti. Nakreslete náčrtek pro laboratorní a těžišťovou soustavu.

10. Záření γ s energií (celkovou) E_γ způsobí rozpad deuteronu (v klidu) na jádro lehkého vodíku a neznámou částici a) Určete o jakou částici se jedná b) Určete vazebnou energii deuteronu c) Určete energii uvedenou reakce E_Q d) Určete výslednou celkovou kinetickou energii vzniklých částic $E_k^{(2)}$ (Návod: viz doporučení v předcházející úloze)

Vsuvka: Jaká je kinetická a klidová energie záření γ v uvedené úloze. V jakém poměru se rozdělí hybnost a kinetická energie v těžišťovém systému.
